

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Rudolphi Goclenii Exercitationes et disputationes ethicae & politicae

Goclenius, Rudolph

Marpurgi Cattorum, 1601

Disputatio Ultima

[urn:nbn:de:bsz:31-109121](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109121)

necessaria fuerit ex hypothesi *negativa* divine.) Prodidit enim Judas Christum cupidissime, quia ardebat cupiditate ulciscendæ injuriæ, quam sibi ex lucro interverfo factam existimabat. Is gradus voluntarii non fuit in abruptione vitæ Judæ per laqueum, etsi etiam voluntatis fuerit.

5. Quæritur: an quæ contra Dei voluntatem fiunt, id est, contra ejus mandata, fiant præter ejus voluntatem? Responderetur negatè: quia fiunt Deo permittente. Seu Deus vult permittere peccata fieri.

6. Quæritur: an verum sit: Neminè suapte voluntate malū cogitare? Negatur: quia isto pronunciato tollitur libertas arbitrii.

7. Graviter & sanctè responderet Augustinus, artic. 13. ad articulos sibi falso impositos: Divinæ voluntatis ope scimus multos, ne laberentur, retentos: nullos autem, ut laberentur, impulsos.

DISPUTATIO ULTIMA.
DE VIRTUTIBVS INTEL-
lect. & volunt.

APUD Platonem in Phædro Socrates duarum Idearum se amatorem profiteatur, quarum prima sit definitionis generalis, quæ variè dispersa cogat: Secunda divisionis specialis, quæ genera dividantur.

8. Idem

2. Idem in Philabo primo loco unam exigit Ideam, nimirum generalem definitionem: Secundo duas Ideas, hoc est, διχοτομίαν generum postulat. Tertio præcipit, ut distributa genera rursus definiantur & dividantur ad extremam usque infinitarum multitudinem, donec propositum initio totum subjectum genus perspicuum sit. Infinitatis autem Idea, quæ infima est, non prius ad concludendum adhibeatur, quàm totus intermediarum generum numerus sit explicatus. Postremo vult infinitorum & individuorum multitudinem rejiciendam.

3. Nos huic Ordini Platónico in doctrina virtutum studere convenit.

4. Virtus igitur (intellige eam, de qua in Philosophia Ethica agitur) est habitus bonus, per quem natura animi hominis & opus ejus perficitur.

5. Seu est habitus animæ humanæ, quo facultas ejus naturalis quàm optimè suum opus exercere potest.

6. Itaq; animi perfectio est.

7. Sic virtus naturalis est cujusque naturæ perfectio, secundum quam optimè se habet, & munere suo rectissimè fungitur: ut virtus oculi est, per quam oculus benè se habet, & potest suo munere rectè fungi, id est, res objectas cernere. Unde bonus φυσικός dicitur: ut
 contrà

contrà vitiosus oculus dicitur, qui non potest species visibiles rectè percipere.

8. Cùm homo perficiatur secundùm animę facultatem, & *διανοητικὴν* ratiocinantem, & *ἡσυχαστικὴν* appetentem: Virtus alia est rationalis, attingens ad rationem, seu τὸ *διανοητικόν* excolens animę *μυεῖον*. Alia in more posita, seu moris, seu moralis, attingens ad appetitum sensuum, seu τὸ *ἡσυχαστικόν* excolens.

9. Virtus igitur rationalis est, quę rationem & opus eius perficit.

10. Hujus divisio ex diversarum rerũ conditione petitur. Res omnes vel necessarię sunt, vel contingentes. E quibus illę vel semper sunt, & nunquam fiunt: vel fiunt quidem, sed à natura, non à nobis. Hęc verò à nobis ex consilio fiunt, & in nostro sitę sunt arbitrio. Habitus seu virtutes rerũ necessariarũ sunt: Simples duę: Compositus unus. Simples, Intelligentia & scientia: Compositus ex his Sapiencia Rerum, quę à nobis fiunt, quędam effici, quędam agi dicuntur: aliud enim est *ποιεῖν* effectio: aliud *πράττειν* actio. Rerum efficiendarum est Ars. Rerum agendarum prudentia.

11. Intelligentia vřs habitus principiorum est, quo prima principia *ἀμύρα*, tum simplicia, tum composita, sine medio seu causa cognoscimus.

11. Estq;

12. Estq; Scientiæ principium & caput.
13. Scientia est habitus per demonstrationem seu causam necessariam acquisitus, ut Mathesis & Physica.
14. Sapientia est habitus compositus ex scientia & intelligentia, seu est cognitio communis & universa eorum, quæ sunt per altissimas causas. Hæc nuncupatur prima philosophia, & absolutè Philosophia & Metaphysica.
15. Prudentia est habitus cum vera ratione ad agendum ea dirigens, quæ homini bona sunt aut mala.
16. Itaq; virtutibus moralibus præluet, & humanarum actionum dux est & magistra in vita tum politica seu urbana: tum bellica & castrensi. Unde oculus practicus dicitur.
17. Prudentia enim est vel *εὐρετικὴ, βουλευτικὴ*, seu deliberans, seu inveniens quid agendum sit, vel *κριτικὴ*, judicans dicta & facta.
18. Hæc est *καταφατικὴ*, quæ judicat de iis, quæ habet perspecta: vel *ἀποφατικὴ*, quæ de incertis iudicium suspendit: seu in dubiis se certò liquidi ampliat: sicut optimè dicitur: Assensus in re incerta sustinendus est.
19. Opponuntur ei Stultitia in defectu, & Astutia seu calliditas in excessu, cui famulatur mendacium & dolus malus: quando aliud agitur, aliud simulatur. Cui an aliquando locus

cus esse possit, ita ut prudentia mixta fiat, de eo alii viderint.

20. Logica, quia arti simillima est, ad artem revocanda est: vel Habitus mentis, qui virtutis nomen merentur, dividendi sunt cum Piccolomineo in Instrumentarios, cujusmodi est Logica, & principales, de quibus modo diximus.

21. Opinionem, etsi habitus mentis sit, tamen virtutis nomine Aristoteles non coonestavit, quia rectum & verum non est opinionis essentiale, cum opinemur interdum falsa, & ita propriè animus noster non perficiatur.

22. Hactenus de virtute, quæ *Διαβολας*, est perfectio: Sequitur *ἠδίκη*, quæ habitus appetitionis sensuum est: & affectuum moderatio.

23. Virtus moralis, ut definit Aristoteles, est habitus proærectus, positus in mediocritate ad nos relata, & recta prudentiæ ratione definita.

24. Dicitur habitus: quia, cum virtus sit, non est imperfectum quid, ut *διὰ τὸ* ad habitum.

25. *Προαιρητικός*, quia eo habitu constanter ea præeligimus, ut loquitur Piccolomineus, quæ recta ratione decernimus.

26. In mediocritate: Quia virtus hæc est moderatio perturbationum recta ratione circumscripta seu circumscripta, quæ quidem ratio medium in actionibus conjectat & statuit, ut evite-

evitetur nimum & parum, magistra prudentia finem actionum inspiciente.

27. Relata ad nos: Quia cum circumstantiæ varientur, virtus non est medium absolutum, quod exactissime absoluteq; ab Ethico statui possit, sed ita varietati obnoxium est, sicut quæ ad actionem concurrunt, variari possunt. Itaq; perinde se habet, ac regula quæ flectitur, & sui flexione variis adaptari potest.

28. Etsi autem præcipuè hoc mediū & magis evidenter in justitia distributiva tenetur: tamen in omni virtute modo aliquo servatur.

29. Primò Ethica virtus communis est: vel Heroica.

30. Secundò: Ethica virtus spectat vel ἐχορτα, id est, ipsummet hominē hoc habitu præditum: vel ἀλλυς, id est, alios, quibus cum ornatus habitu virtutis vivit, & quibus pro merito tribuit.

31. Respiciens ipsummet habentem versatur circa δαρράλεια, vel φερα, vel circa ἡδέα καὶ λυπηρά.

32. Virtus utrunque effectum, δαρρῶ καὶ φερον moderans, est Fortitudo.

33. Ἡδοναὶ καὶ λυπαὶ (voluptates & dolores) sunt σωματικὰ vel ψυχικὰ.

34. In moderandis corporeis spectatur temperantia, cujus partes continentia & abstinencia.

35. Servit ei frugalitas, cavens ne luxu diluatur.

36. Volu-

36. Voluptatum & dolorum animi objecta sunt Divitiæ, Honor, Cōversatio quotidiana.
37. Divitiæ moderatur Liberalitas, & Magnificentiæ.
38. Servit iis Parsimonia, custodiens acquiritur, quatenus in vitis non ponitur.
39. Honores, Studium honoris: ut Magnanimitas, & moderata honoris appetitio.
40. In conversatione habetur ratio vel *γῆσις*, id est, iræ, dissensionis, rixæ, quæ societatem mutuam tollit, nisi virtutis subveniat moderatio, quæ dicitur Clementia, & Severitas in ulciscendo, ubi vitandus vindictæ excessus, sævitia & crudelitas, & defectus, indulgentia.
41. Vel *ὀψιμίας*, id est, eorum, quæ ad conversationem fovendam faciunt. Hic moderatrix est Veritas & Jucunditas.
42. Veritatē moderatur veritatis studium, Candor, Integritas, Jucunditas est veluti sal & condimentum mutui convictus.
43. Eius moderatio spectatur vel in seris: & dicitur Popularitas, Affabilitas, Humanitas, ubi vitanda morositas & blanditiæ, vel in ludicris: & dicitur Urbanitas, ubi vitanda scurrilitas & insultitas.
44. Singularum definitiones requirē ex Aristotele.
45. Hactenus igitur de virtute, quæ perficitur habentem,

habentem,
tute, quæ iis
in bonum
46. Iustici
47. Illa est
quæ virtut
48. (Ei
stem discrep
48. Ideo
inequale su
49. Eio
equale.
50. Par
buens. (L
51. Est
52. Di
tionem g
53. Co
tionem a
corrigit
& qua
54. U
Relig
55. R
est, De
& corr
56. E
rorum
57. E

habentem, ut bonum *δικαίον*: Sequitur de virtute, quæ his quibus scum versatur, commodat, ut bonum *κοινωνικόν* & *ἀλλότριον*, JUSTITIA.

46. Justitia universalis est vel particularis.

47. Illa est obedientia erga leges, quæ de omni virtute amplectenda agunt. (Itaque est *ἅλη ἀρετή*) Ei opponitur *ἀδικον παρὰ νόμον*, injustum discrepans à legibus.

48. Ideoq; quid in quoq; facto æquale vel inæquale sic, perpendens.

49. Ei opponitur *ἀδικον ἀνισον*, injustum inæquale.

50. Particularis est virtus suam cuique tribuens. (Itaq; *μέγιστη ἀρετή*.)

51. Estq; Distributiva vel Correctiva.

52. Distributiva est, quæ secundum proportionem geometricam digna confert.

53. Correctiva est, quæ secundum proportionem arithmeticam indigna & inæqualia corrigit. Est *ἐπιμέτρον* atq; *ἰσον*, id est, ad medium & æqualitatem redigens.

54. Utraq; est, ex objectis divisione facta, Religiosa vel Profana.

55. Religiosa, quæ Deo & aliis Dei causa, id est, Dei ministris, quæ decet in distribuendo & corrigendo tribuitur à religionis præscripto.

56. Est igitur cultus Dei vel hominum sacerorum.

57. Ea consistit in amore, timore, honore.

Q

Amor

- Amor bonitati : Timor potentia & *δυνάμις*
 hoc est auctoritati : Honor sapientia debetur.
58. Profana est, quæ homini cum homine
 extra religionem intercedit.
59. Profana distributiva est in Fide vel Gra-
 tia, aut est officiosa.
60. Fides est Justitia tribuens, quæ debet al-
 teri ex pacto & obligatione reciproca.
61. Estq; Politica vel Oeconomica.
62. Politica erga vel nostros eadem patria
 civitate tribu fruentes: vel alienos.
63. Oeconomica est *πατερική* inter patres &
 liberos: *γαμική* inter conjuges: vel *δουλική* in-
 ter Dominum & servum.
64. Gratitude est Justitia, quæ gratias pro
 beneficiis & meritis agit, habet, refert.
65. Justitia distributiva officiosa est, quæ ex
 virtute præmia distribuit.
66. Profana Justitia correctiva est in syn-
 allagmaticis tùm voluntariis, tùm non vo-
 luntariis.
67. Synallagmata voluntaria dicuntur, in
 quibus & patiens & agens consentit. Latini
 propriè vocant contractus, ut sunt emptio &
 venditio. Emens hic vendenti pretium repen-
 dit, & sic quod inæquale erat corrigitur.
68. In voluntariis tollenda seu corrigenda
 est inæqualitas per rem æquivalentem, ut pe-
 cuniam: vel per commutationem.

69. Non

69. Non voluntaria sunt, in quibus patiens non consentit.

70. Patitur enim vel dolo fraudeq; circumvencus, ut furto, peculatu, falso testimonio, infidiis, adulterio, clandestina caede, vel per vim coactus à potentiore, ut sunt tormenta, carceres exilia, carceres apertæ. Hic quidem patiens sciens est, sed tamen pati cogitur: quia defensione destituitur.

71. Synallagmata igitur involuntaria aut sunt *λασπαία*, id est, clandestina, aut simpliciter violente (*βίασα*.) Suntq; improprie seu *αίτιος* contractus.

72. In involuntariis inæqualitas tollitur per lucrum & damnum, hoc est, bonum & malum. Nam, qui injuria volens afficit, plus acquirit, ideoq; lucrum habere videtur, modò pecuniarium: ut qui injusto scenore alterum opprimit, vel alienum res dolosè suppressit, modò quodvis aliud: ut vitam, honorem: ut adulter pudicitiam, homicida vitam eripit.

Qui injuria nolens afficitur, minus acquirit, ideoq; damnum pati videretur in corporeis vel incorporeis rebus. Correctio igitur in eo consistit, ut is qui justum lucrum injustè obtinuit, justam pœnam luat, is qui damnum passus est, justum lucrum per restitutionem adipiscatur.

73. Fit itaq; correctio in non voluntariis, modò per eandem res numero vel specie, per

Q 2

quas

quas injusta actio, ut per restitutionem ejus, quod furto ablatum est, modò per res specie & numero diversas, æquivalentes tamen, ut cum pro pudicitia violata reponitur pecunia, ut multa: aut homicidium mulctatur exilio.

74. Et hæc hæctenus de virtutibus, quæ viæ sunt ad beatitudinem: E quibus principes seu Cardinales numerantur quatuor: Prudentia, Justitia, Fortitudo, Temperantia.

75. Cardinales dictæ sunt per metaphoram, quòd in his tanquam cardinibus Janua beatæ vitæ versetur.

Quæ

QUAES

FULLÆ,

1.2., AD

stoc

in quon

P

corpore

curam ge

meditaci

prehens

Sed bon

quam l

repreh

natura

losophi

tes. At

tone m

sentent

is medi